

Juni 2019, 28. årg, nr. 1

NATUR vejleder

Tema:

Krible Krable

Tema: Krible Krable

HURRA - vi har fået mange millioner til at videreføre Krible Krable projektet.

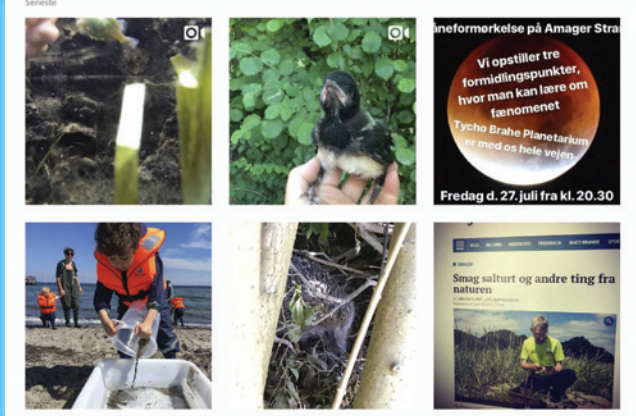
I lykkerusen skal vi dog ikke glemme, at projekt Krible Krable 3 i allerhøjeste grad ligger på skuldrene af både Krible Krable 1 og 2. Og på skuldrene af alle de fantastiske kolleger ude omkring i landet, som har kriblet og krablet i flere år.

Krible Krable 2 blev officielt afsluttet med udgangen af 2018, og i den forbindelse giver det god mening at give et tilbageblik på alle de fantastiske arrangementer og aktiviteter der er blevet lavet landet over. Måske er der ideer og indspark der kan tages med over i det nye projekt. Og i hvert fald er der en evalueringsrapport, som kan være med til at kvalificere indgangsvinklerne og aktiviteterne i forhold til Krible Krable 3.

Vi kan være stolte af os selv - men vi må ikke hvile på laurbærrene. Hent inspiration til videre kriblen og krablen i dette blad, og byd selv ind med nye aktiviteter på både hjemmeside og Facebook.

Rikke Vesterlund
Naturcenter Hindsgavl
Temarektor

Følg naturvejlederne på Instagram: **#naturvejleder**

NATURvejleder udgives af
NATURVEJLEDERFORENINGEN I DANMARK
www.natur-vejleder.dk

Artikler og post til NATURvejleder:
NATURvejleder v/Rikke Vesterlund,
Tjørnevænget 6, 5500 Middelfart
E-mail: blad@natur-vejleder.dk

Redaktion:
Rikke Vesterlund (ansvarshavende redaktør);
vesterlundnatur@gmail.com

Copyright:
Gengivelser fra bladet er tilladt med kildeangivelse.

Kommende numre/temaer:

2019-2/ Juli: Fremtidens naturvejledning (deadline: 25/6)
2019-3 / Sept.: Verdensmål (deadline: 26/8)
2019-4 / Nov.: (deadline: 28/10)
2019-1/ Feb.: (deadline: 28/1)

Temarektorer for dette nummer:
Rikke Vesterlund

Opsætning/Layout: Finn Lillethorup

Forside-illustration: TinaL.dk, Krible Krable

ISSN: 1601-8214

Oplag: 500 ex. på Cocoon-papir
Tryk: PE Offset, Varde

Redaktionens leder	2
Foreningens leder	5
Forankring af Krible Krable sker i samspil	6
I efteråret 2018 blev der iværksat en kvalitativ undersøgelse af forankring af Krible Krable. 22 repræsentanter fra daginstitutioner, skoler og naturskoler deltog. Artiklen giver et indblik i undersøgelsens vigtigste læring: hvad påvirker og understøtter forankring ?	
En kriblende og krablende brobygning	8
Et eksempel på, hvordan Krible Krable er brugt som ramme i et større kommunalt samarbejdsprojekt - på tværs af afdelinger. Et brobygningsprojekt mellem institution og skole i Slagelse Kommune	
Krible Krable på Folkemødet i Allinge	11
Et eksempel på, hvordan Krible Krable er med til at synliggøre naturvejledernes arbejde, ved at være til stede på konferencer og større events.	
Kan rejer understøtte arbejdet med sproglig udvikling for 0-2 årige?	14
Et Krible Krable læringsforløb for de 0-2 årige, som lægger vægt på sproglig udvikling. Et eksempel på, hvordan Krible Krable universet kan bruges som grundlag for læringsforløb.	
Krible-Krable kursus-karavane	17
Et eksempel på, hvordan samarbejde på tværs af kommunegrænser og økonomisk støtte fra Krible Krable kursusmidler, kan løfte kurser til pædagoger til et højere niveau.	
Sy en snegl.	20
En billedguide til fremstilling af hånddukkesneflen HrMandFruDitte.	
Krible Krable - flere små forskere i naturen	22
Hvilken vej peger pilen i næste projekt - Krible Krable 3? Læs her et komprimeret uddrag af projektbeskrivelsen.	
Den lumske skovflåt	25
En personlig beretning og en opfordring, til at passe godt på sig selv.	

www.natur-vejleder.dk

Naturvejlederforeningen i Danmark

Naturvejlederforeningen i Danmark er et fagligt forum for naturvejledere og naturskolepersonale samt andre der interesserer sig for naturvejledning med henblik på spredning af erfaring og information om naturvejledning.

Det overordnede mål er at fremme og opmuntre til naturskolevirksomhed og naturvejledning på et højt kvalitetsniveau samt at arbejde på, at alle sikres mulighed for naturoplevelser og friluftsliv.

Naturvejlederforeningen er ikke en egentlig fagforening - dertil har naturvejlederne for mange forskellige arbejdsgivere og ansættelsesforhold samt mange forskellige former for uddannelse.

Medlemsbladet NATURvejleder
Foreningen udgiver bladet NATURvejleder, som udkommer 4 gange årligt.

Bladet indeholder artikler og temastof om naturformidling, debat, nyheder og »Tips og Tricks«, der er relevante for naturvejledere i hverdagen.

Redaktionen forsøger at opsnuse, hvad der foregår på naturformidlings-området rundt om i landet og give det videre til medlemmerne via bladet.

Naturvejledernes årskonference
Årskonferencen er det årlige samlingspunkt for naturvejledere i Danmark.

Hver årskonference har sit eget tema, og arrangeres på skift mellem de regionale netværk af naturvejledere.

Årskonferencen 2020
Nordjylland - dato endnu ikke fastlagt

Naturvejlederforeningens generalforsamling afvikles i forbindelse med årskonferencen. Her kan du få direkte indflydelse på foreningens arbejde og fremtid.

Naturvejlederforeningens web-adresse er:
www.natur-vejleder.dk

På foreningens hjemmeside er der oplysninger om foreningens mål og virke samt links til naturvejledere og naturskoler i Danmark. Hjemmesiden har desuden en oversigt over kurser, der udbydes af naturvejledere.

NATURVEJLEDERFORENINGEN I DANMARK

v/ Jakob Walløe Hansen, Drosselholm, Nygårdsvej 43, 4500 Nykøbing Sjælland
Foreningens e-post: formand@natur-vejleder.dk

Bestyrelsen:

Jakob Walløe Hansen (form.)	formand@natur-vejleder.dk 2372 9463
Carina Pilgaard	cpv86@hotmail.com
Christine Ditlefsen	crditlefsen@gmail.com
Dieter Toftkjær	dt@dds.dk 2082 5671
Franz Holmgaard	fho@jaegerne.dk
Jacob Jensen	kajac@post9.tele.dk 3076 0222
Louise Liv Holm	liv@wedonature.dk 5155 6211
Mia Lindegaard Pedersen	mia.pedersen@snm.ku.dk 6130 5005
Søren Rafn	srafn@me.com 6089 9018
Cecilie Meyer (supp.)	meyer.cecilie@gmail.com
Inge Christensen (supp.)	ict@albertslund.dk

Medlemsskab og adresseændring:

Torben Stenstrup
kasserer@natur-vejleder.dk

Web og nyhedsbrev:

Mette Millner Raun
web-ugle@natur-vejleder.dk

Kære læser!

Da bestyrelsen i efteråret ansøgte om en bevilling til videreførelse af Krible Krable-projektet hos Novo Nordisk Fonden var alle involverede en smule usikre på hvad det ville føre med sig. Lidet anende at det ville lede til en bevilling på lige over 17 millioner kroner blev der trykket på enter-knappen og resten er, som man siger, historie. I skrivende stund drøner en masse af jer rundt til en masse aktiviteter i regi af projektet, og Kari Hald står overfor snart at skulle starte i sit nye job som projektleder for Krible Krable 3.0 efter at være vendt hjem fra det store udland. Inden så længe bliver en stilling som projektmedarbejder slået op og derfra får Kari og vedkommende travlt med at få projektet op at køre for alvor.

Men hvad er det så egentlig vi skal med det projekt, ud over at tilbyde en masse kurser for lærere og især pædagogisk personale, udgive en del undervisnings- og formidlingsmateriale og få en masse små forskere ud i naturen? De åbenlyse effekter af projektet ligger lige for og jeg behøver dårligt at forklare hvor stor et løft, naturvejledning bidrager til i forsøget på at øge den naturfaglige dannelse bl.a. Men der er også andre effekter af projektet, og den bevilling, der ligger bag.

I disse tider, hvor både EU- og Folketingsvalg, Folkemøde og Naturmøde står for døren, fylder natur og uddannelse en hel del i debatten – og rettelig så. Men naturvejledningens bidrag til løftet af denne store og vigtige samfundsopgave fylder overhovedet ikke i debatten. Med KK 3.0 som vores flagskib og den dertilhørende styrkelse af foreningens økonomi har vi en ny og enestående mulighed for at eksponere vores sande virke. Aktivt at gå efter en markant offentlig synlighed er nyt for os som forening, og noget vi skal lære at mestre. Men hvis vi lykkedes med det, vil vi over tid kunne markere os som en stemme, man ikke kan komme uden om når det er at debatten falder på hvordan man bedst løfter byrden med at udvikle en større naturfaglig forståelse og dannelse, især blandt børn og unge.

Vi bør ikke være bange for at spille med musklerne på en anden måde end vi tidligere har praktiseret, og gør vi det på ordentlig vis, vil det også være med til at sikre en fortsat interesse blandt politikere og blandt arbejdsgivere for at have naturvejledere ansat i diverse organisationer; private som offentlige.

Artiklerne i dette blad er gode eksponenter for værdierne af et projekt som Krible Krable, og læst af de rette personer, vil de have en uvurderlig værdi. Så tak for at I er med til at udbrede budskabet om naturvejledning som et givende og udbytterigt formidlingsgreb, både blandt jeres kollegaer, men også overfor nuværende og potentielt kommende samarbejdspartner.

Lige straks tager I alle på sommerferie, og derfor vil jeg gerne benytte mig af lejligheden til at takke for et hektisk, men også givende og glædeligt forår, hvor I alle bidrog til at foreningen kunne tage de første spæde skridt imod en mere professionel tilværelse, men med en bevarelse af naturvejledningens ånd.

God sommer derude 😊

Bedste hilsner

Jakob Walløe Hansen
Formand

Jakob Walløe Hansen
Naturvejlederforeningen

Foreningens leder

Foto: TinaL.dk

Forankring af Krible Krable sker i samspil

Potentialet for forankring og udbredelse er størst der, hvor der samarbejdes på tværs af aktører. Der, hvor fagpersoner trækker på hinandens viden og kompetencer ud fra en fælles interesse i at styrke børnenes læring om og i naturen.

Af Anita Sørensen,
antropolog og selvstændig
konsulent,
www.as-analyse.dk

I Krible Krable sker det primært i forbindelse med aktiviteter på skoler, daginstitutioner og naturskoler. Disse kan ses som forankringsplatforme. Det vil sige fysiske steder, organisatoriske rammer og samarbejdsrelationer, hvor Krible Krable indgår som en planlagt del af en større helhed omkring arbejdet med børn og naturformidling.

De tre forankringsplatforme

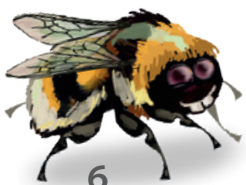
Daginstitutioner

Forankringsarbejdet er bevidst hos ledere, grønne koordinatore og medarbejdere på daginstitutionerne. Det bevidste fællestræk ligger i at udvikle

læringstilbud og læringsmiljøer, hvor Krible Krable er en naturlig del af børnenes hverdag. Aktiviteter, der ikke kun er målrettet oplevelse i og læring om naturen, men også inddrager naturen i en tværfaglig tilgang til at arbejde med sprogstimulering, sociale kompetencer, kreativitet og bevægelse med naturen som drivkraft. Ofte i samarbejde med naturvejledere fra nærliggende naturskole.

Skoler

På skolerne indgår Krible Krable oftest som en del af et større strategisk arbejde med børn og natur. Der er et udbredt fokus på indskolingen, men flere steder en stor interesse i at udvikle undervisningen til mellemtrinnet. Nogle skoler samarbejder desuden med daginstitutioner om overgangsforløb for førskolebørn, der er direkte koblet op på et velkendt Krible Krable univers. Skolerne har ofte samarbejde med både lokale naturvejledere, naturvejledere på tværs af landet, uddannelsesinstitutioner og lokale aktører, fx i forbindelse med festivaler.

Naturskoler

Forankring er på alles læber på naturskolerne. Forankring handler dér om at have øje for betydningen af konkrete aktiviteter for daginstitutioner og skoler. Puljemidler fra Krible Krable har gjort det muligt at udbyde kompetencegivende kurser for skoler og daginstitutioners personale. Det fremhæves som en væsentlig faktor i forhold til at udbrede og styrke arbejdet med børn og natur. For naturskolerne er overgangen mellem daginstitution og skoleliv også en væsentlig del af det strategiske arbejde med anvendeligheden og forankringen af Krible Krable.

Samspelet mellem Krible Krables forankringsplatforme

Med indsigt i hvordan Krible Krable er organiseret på hhv. daginstitutioner, skoler og naturskoler, træder der et tydeligt billede frem af samarbejdsformer. Det viser, at samspil mellem ledelse, personale, kolleger og i nogen grad forældre samlet set er med til styrke Krible Krable. Både som specifikt indsatsområde og samtidigt som fællesbetegnelse for viden, metoder og konkrete aktiviteter, der er med til at løfte naturformidling for børn på den enkelte institution, skole og naturskole. Når pædagogisk personale og lærere samarbejder om Krible Krable som forløb for førskolebørn, når skoler og daginstitutioner indarbejder Krible Krable i læreplaner og årshjul, eller når naturskolens medarbejdere er i felten for at lave fagligt stærke forløb, der lever op til målsætninger for politisk besluttede læreplaner. Det er alt sammen eksempler på et klart mål om at ville videreføre og forankre viden, man har erfaret som virkningsfuld.

Organisatorisk- og dagligdagsforankring

Forankring praktiseres på to plan: det organisatoriske og i hverdagen. Det organisatoriske plan (ledelsesbeslutning, læreplaner, årshjul mm.), sætter rammen for det daglige arbejde med naturformidling for børn. "Dagligdagens forankring" er der hvor Krible Krable indgår i børnenes (og de voksnes) hverdag: på legepladsen, i haven, i forbindelse med biotopen, i undervisningssammenhæng, i bålmad om fredagen, eller når der i skoven bliver løftet et blad eller

en lille træstamme for at se, hvad der bevæger sig nedenunder. Samspelet mellem forankring på organisatorisk og dagligdags niveau er et væsentligt perspektiv på, hvordan et konkret samarbejde mellem fagfolk kan medvirke til at udvikle og forankre viden og sikre kontinuitet i læringsmiljøer for de forskellige aldersgrupper.

Naturvejlederforeningen som forankringsplatform - nu og i fremtiden

Naturvejlederforeningen fremstår i analysen som et væsentligt organisatorisk fundament for det fortsatte arbejde med Krible Krable. Særligt i forhold til at udvikle nyt materiale, der afspejler behov for viden om naturen og aktiviteter for børnene. I et forankringsperspektiv er der fremadrettet et ønske om at kapacitetsudvikle og styrke Naturvejlederforeningen, så der bl.a. er flere ressourcer til at varetage foreningens interesser og opgaver. Og til at tænke naturformidling endnu mere ind i netop et samspil mellem aktører med faglig tyngde og tæt kontakt til målgruppen børn.

Kvalitativ undersøgelse af Krible Krable

I efteråret 2018 blev der iværksat en kvalitativ undersøgelse af forankring af Krible Krable.

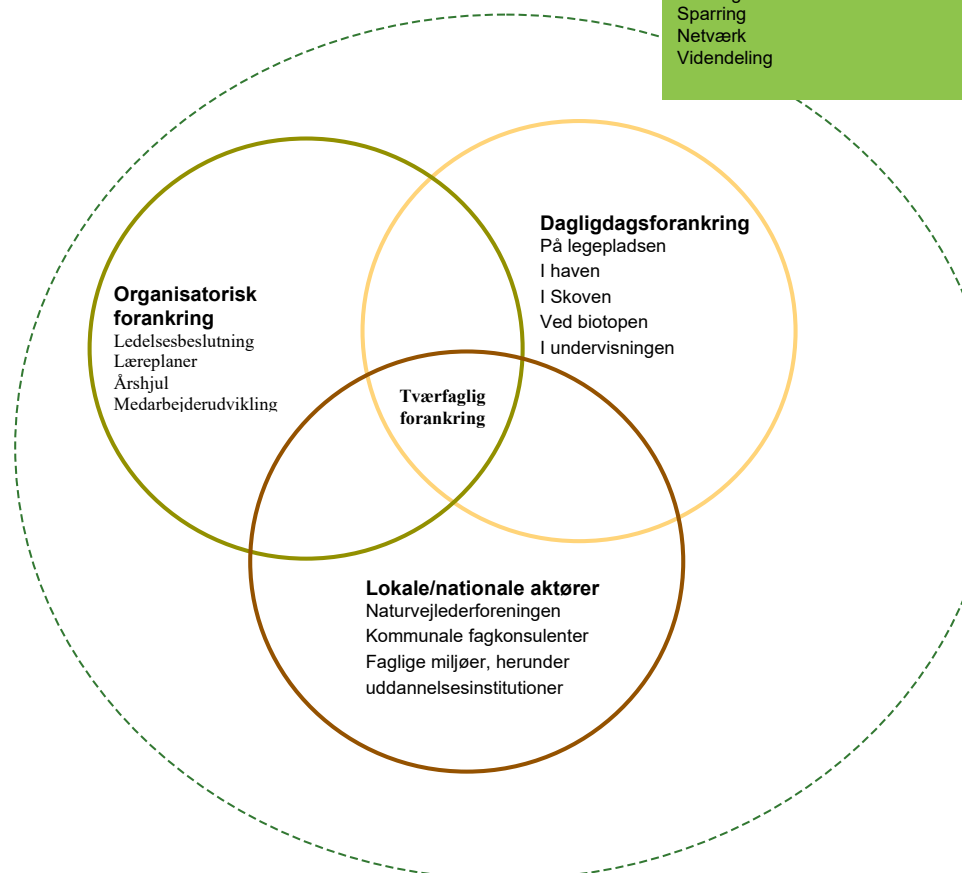
22 repræsentanter fra daginstitutioner, skoler og naturskoler deltog.

Artiklen giver et indblik i undersøgelsens vigtigste læring: Hvad påvirker og understøtter forankring? Svaret ligger i en analyse af, hvordan der arbejdes med forankring både strategisk og i en hverdagssammenhæng. Konkret ved at fokusere på hvem, der samarbejder om Krible Krable, hvordan dette samarbejde er organiseret og ikke mindst, hvad samarbejdet afstedkommer af konkret viden og aktiviteter inden for feltet børn og natur.

Analysen er foretaget af Anita Sørensen, antropolog og selvstændig konsulent www.as-analyse.dk

Naturvejlederforeningen

Materialer
Inspiration
Erfaring
Sparring
Netværk
Videndeling

En kriblende og krablende brobygning

Krible Krable-dyrene og deres forunderlige liv hjælper børn i Slagelse Kommune til at få en god overgang fra børnehaven til skolen

Arbejdet med krible krable-dyrene og deres spændende liv udgør en vigtig tredjedel i den nye brobygningskanon, som Slagelse Kommune har udviklet for at de yngste borgere skal få en god skolestart. Idéen er at børnene ved at arbejde med krible krable-temaet i børnehaven får både viden og oplevelser, som de kan genkende og forholde sig til, når de møder de små kriblende og krablende venner igen i 0. klasse. Genkendeligheden og den tryghed, der ligger i at arbejde med Hr. Bænkebidder igen, er vigtige grundlæggende elementer i en indsats, hvis hovedfokus er at sikre at alle børn får en god skolestart.

Af Tine Nord Raahauge,
naturvejleder og leder af
Slagelse Naturskole

En god skolestart for ALLE børn

At sige farvel til børnehavens trygge rammer og træde ind ad døren til en ny hverdag i 0. klasse, kan være en stor omvæltning for mange børn. Nogle klarer det fint og har måske forældre der støtter godt op om forløbet, men der er også børn, for hvem skolestarten er en overvældende og svær tid. En tid, hvor man kan opleve at 'køre på konstant over load'.

Vi ved at en god og integreret brobyg-

ningen er et meget vigtigt fundament for en god skoletid, og at det kan være med til at udligne forskellene på hvordan forskellige elever oplever overgangen til det nye skoleliv.

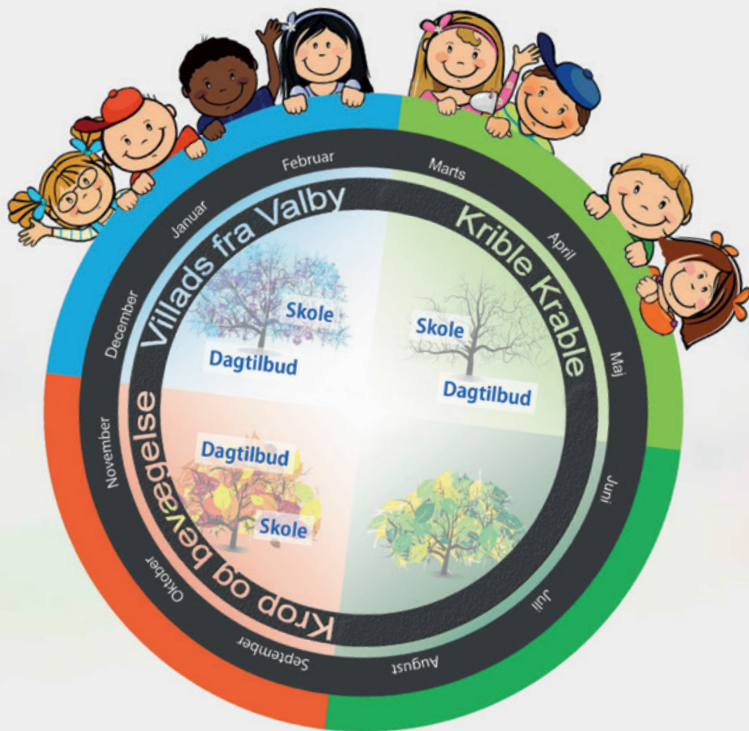
På denne baggrund blev den nye brobygningskanon udviklet. Og de små krible krable-dyr – som mange dagtilbud og 0. klasser i forvejen arbejdede med på forskellig vis – blev udvalgt som ét af tre indsatsområder. Der er blevet beskrevet et detaljeret undervisningsforløb, og det er nu et krav til alle kommunale førskolegrupper og 0. klasser at man gennemgår undervisningsforløbet i det sene forår. Man kan argumentere for at der er tale om en stram styring uden megen plads til den enkelte institutions eller skoles egen frie udfoldelse, men det er netop formålet med den nye brobygningskanon. Fordi ensartetheden er med til at sikre at alle børn på trods af baggrund og forudsætninger, får samme erfaringer med i rygsækken og opnår lige muligheder for at få et kvalificeret afsæt mod skolelivet.

I indledningen til den nye brobygningskanon står det beskrevet at:

'Krible Krable forløbet bygger på principperne i "God praksis i læringsmiljøerne" som er en del af det fælles læringsgrundlag i Slagelse kommune. Dette stemmer godt overens med det overordnede formål i kanonen og Krible Krable forløbet, som

KANON

Brobygning mellem dagtilbud og skole i Slagelse Kommune

Man kan læse mere praksis, og om de kriblende og krablende idéer i den nye brobygningskanon her: <http://slagelse-kanon.dk/>

er, at styrke børns oplevelse af kontinuitet og sammenhæng mellem børnehave og skole. Forløbet tilbyder børn mulighed for at opbygge en begyndende forståelse af sig selv som et lærende menneske, der kan genkende og overføre læring og læringsstrategier mellem forskellige læringsrum. Hermed forstærkes muligheden for større tryghed og tro på egne kompetencer.

Krible krable-temaet støtter således op om brobygningen, men bærer naturligvis også i sig selv en glimrende platform for en spirende naturfaglig læring. I indledningen til kanonen beskrives det, at:

'De faglige mål i Krible Krable forløbet omhandler børnenes læring i forhold til at bevæge sig undersøgende og erfarent i naturen på baggrund af viden og med motivation for at indsamle mere viden.

Børnene anvender antal- og størrelsesforståelse samt sortering og beskrivelser på baggrund af opmærksomhed på egenskaber og fysiske udtryk.

Børnene arbejder i dialoger i makkerpar, som en veksling mellem at lytte og udtrykke sig.

Børnene anvender sproget i relation til at undersøge og reflektere i fællesskab og samarbejde med vidende og inspirerende voksne.

Naturvejlederens rolle

På Slagelse Naturskole støtter vi op om den kriblende krablende brobygning på flere måder. Vi tager del i den nationale Krible Krable-indsats, og bringer på forskellig vis kreative idéer og viden tilbage til brobygningsarbejdet. For eksempel står vi for at udlåne Krible Krable-projektets grejkasser til dagtilbudene og vi støtter op om at 0. klasserne inddrager Udeskoletrailereren i krible-krable-arbejdet.

Udeskoletrailereren er fyldt med grej og kører rundt til skolerne på skift. Den gør det nemt at arbejde med krible krable-temaet i praksis, og praktikken suppleres af at vi tilbyder at komme ud og vejlede omkring opbygningen af et krible krable-forløb, når Udeskoletrailereren kommer på besøg.

Og som rosinen i regnorme-enden, så har vi gennem flere år haft et godt samarbejde med naturvejledere i Sorø og Køge kommuner, hvor vi løbende udbyder Krible Krable-kurser i fællesskab. Vores fornemmelse er at disse tværkommunale kurser bringer god inspiration og mulighed for netværk på tværs af daginstitutioner og skoler.

I uderummet er der helt praktisk brug for samarbejde og for at hjælpes ad med at løse de konkrete opgaver. Derfor er en overvejende del af aktiviteter i Krible Krable forløbet organiseret i makkerpar.

Kriblende krablende brobygning i praksis

Rammerne for hvordan man arbejder med krible krable-dyrene i brobygningen kan umiddelbart virke snærende for nogle, men det ændrer sig ofte når først man kommer i gang. Anja Mundt er pædagog i Slotsbjergby Daginstitution, og husker de følelser som hun selv havde omkring det nye krible krable-arbejde, i begyndelsen:

- Jeg tænkte at ingen skulle pådutte mig hvordan jeg bedst arbejder med emnet, fortæller hun, men fastslår også at de faste rammer og kataloget med gode idéer har givet hende en oplevelse af ikke selv at skulle opfinde den dybe tallerken, og at hun i dag ser det som et frirum til at bygge ovenpå og sætte sine egne kompetencer bedre i spil. For, som Anja siger, så er det vigtigt at brænde igennem, fordi 'ungerne synes at det er smadder-spændende, hvis de kan mærke at de voksne også gør'.

På Hashøjskolen, som blandt andet modtager børn fra Slotsbjergby Daginstitution, oplever lærer i 0. klasse,

Hanne Jensen, at genkendeligheden appellerer til børnenes opmærksomhed, og hun fremhæver at kanonarbejdet med krible krable-dyrene giver en god anledning til at man samarbejder på tværs af skole og dagtilbud.

Det giver en god synergi.

- Og så må jeg også slå fast at vi er meget glade for den særlige krible krable-kasse, der er blevet udviklet i forbindelse med kanonen, fortæller Hanne. En kasse, som blandt andet indeholder et antal dyrekort med fortællinger og fakta, og som gør det let for den voksne at tilegne sig viden om de små væsener.

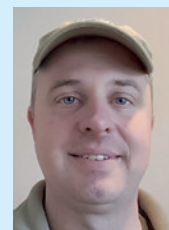
Krible Krable på Folkemødet i Allinge

Naturvejlederne fra NaturBornholm har været til stede på Folkemødet hvert år, men med forskellige samarbejder. I starten af 2018, på vej hjem fra krible krable erfa-dag, fik vi sammen med naturvejleder Anja Vilsholm der bl.a. underviser pædagogstuderende i natur og udeliv, en idé om at promovere Krible Krable projekt på Folkemødet 2018.

Naturvejledere på Folkemødet 2018

Som naturvejledere ønsker vi, at børn og voksne gennem små naturundersøgelser, leg og læring får øjnene op for, at den nære natur er fuld af liv, som er sjovt at udforske.

På Folkemødet i 2018 lavede vi ”pop up-events” med aktiviteter og informationsmateriale til publikum. Vi medbragte levende krible krable-dyr fra land og vand, hvilket tiltrak mange nysgerrige mennesker, som tilfældigvis kom forbi. Vi guidede børnene til selv at lave nogle krea-krible krable-dyr, som de kunne tage med hjem. Det gav anledning til

Af det Bornholmske Naturvejlederteam på Folkemødet 2019: Hanna Piorska, Kenneth Nielsen og Troels Larsen (alle fra NaturBornholm) og naturvejleder Anja Vilsholm (underviser ved Københavns Professionshøjskole – Bornholm, samt selvstændig naturvejleder).

snak med både børn og voksne og undersøgelse af de levende krible krable-dyr. Publikum fik info om Krible Krable projektet og inspiration til at krible krable derhjemme og i institutioner og skoler.

Gevinster ved Folkemødet

Folkemødet er Danmarks store politiske festival, der finder sted i den nordbornholmske havneby Allinge hvert år i midten af juni. Her samles borgere, beslutningstagere, interesseorganisationer, politikere, kommuner og regioner til uformelle samtaler, debatter og møder. I løbet af folkemødets 3½ dage i 2018 deltog over 110.000 personer, hvilket gav deltagende projekter i folkemødet en fantastisk eksponeringsplatform. Vi kom i kontakt med både skolegrupper, pædagoger, lærere og private familier,

som deltog i vores pop up aktiviteter på Folkemødet, og dermed fik kendskab til Krible Krable projektet – og til hvor fascinerende krible krable-dyrenes verden er.

Vi fik lyst til at gentage succesen. Derfor vil det samme naturvejlederteam være på Folkemødet i 2019 med krible krable pop up-events. Denne gang i VILLA GODE LIV.

Projektfællesskabet i VILLA GODE LIV på Folkemødet 2019

Nordea-fonden, som har støttet krible Krable projekt i årene 2016 – 2018, sætter for første gang inspiration til det gode børneliv og børns dannelse på dagsordenen på Folkemødet 2019. Nordea-fonden har inviteret forskellige interesseorganisationer og institutioner til VILLA GODE LIV under Folkemødet

2019. Det skal ske med et unikt projektfællesskab, som Naturvejlederforeningens Krible Krable projekt bliver en del af. Temaet på Folkemødet 2019 er inspiration til det gode børneliv og børns dannelse ”Flere børn, der blomstrer”.

Deltagelse i Folkemødet i dette projektfællesskab giver os mulighed for at prøve ting af, der ikke kan lade sig gøre ”derhjemme” og udvikle nye samarbejder med andre projekter. Vi har som repræsentanter for Naturvejlederforeningens Krible Krable-projekt ved Folkemødet 2019 i VILLA GODE LIV fået den idé, at lave en fælles event med pædagogstuderende og pædagogisk personale som primære målgruppe – og med børn og natur som omdrejningspunkt. Vi arbejder i skrivende stund på at arrangere en workshop i samarbejde med projektpartnere i VILLA GODE

LIV - Friluftsrådet, VIA University College & Center for børn og Natur og Sangens Hus.

Til workshoppen vil vi specifikt invitere pædagogstuderende, lærerstuderende, PAU-studerende, samt pædagoger, dagplejere, indskolings-lærere fra Bornholmske institutioner og skoler, men såvel denne workshop som vores pop up-events vil være åbne for alle interesserede.

Alle naturvejledere, som kommer til Folkemødet 2019 er selvfølgelig mere end velkomne til at kigge forbi VILLA GODE LIV til vores krible krable pop up-events og workshoppen. Vores aktiviteter finder sted fredag d. 14. og lørdag d. 15. juni.

Kan rejer understøtte arbejdet med sproglig udvikling for 0-2 årige?

Af Pernille Haugaard Jensen, Undervisnings og -udviklingsansvarlig og Aska Ono Bjerresø, Undervisnings og -udviklingsmedarbejder ved Skoletjenesten, Naturcenter Amager Strand

Hvorfor er det relevant at udvikle læringstilbud med fokus på sprog til 0-2 årige?

Et af læreplanstemaerne i daginstitutionerne, er “kommunikation og sprog”, og derfor en central del af arbejdet i daginstitutionerne. De børn der har brug for det, bliver sprogscreenet første gang i en alder af 2-3 år, og der er i de enkelte kommuner ansat sprogpædagoger, som understøtter arbejdet ude i daginstitutionerne.

Professor på Aarhus Universitet, Dorthe Bleses forskning på området viser, at man ved at arbejde bevidst med sproget, kan styrke vuggestuebørns sprog og matematiske forståelse, hvilket forhåbentligt kan hjælpe til, at de får det lettere senere i livet.

Resultaterne fra Dorthe Bleses forskning viser, at det nytter noget at styrke

børnenes læringsmiljø gennem øget fokus på kvaliteten af interaktionen og samtalerne. Forskningen viser også, at der er et potentiale for at løfte børn sprogligt og matematisk op på et højere niveau, hvilket vil gøre det lettere for dem at bygge videre på deres kunnen i både børnehaven og i skolen.

Vi vil gerne hjælpe med at understøtte mulighederne for at arbejde med sproglig udvikling gennem understøttende sprogstrategier, og naturcenteret giver netop mulighed for at tilbyde børnene og pædagogerne et anderledes og rigt læringsmiljø. Her er der mulighed for at arbejde med naturen i naturen, og pædagogerne skal ikke tænke på oprydning og bleskift, men kan være fokuseret på forløbet sammen med børnene.

Et hjem til rejen

Vi har gennem det sidste år arbejdet med at udvikle et læringsforløb med fokus på sproglig udvikling, "Et hjem til rejen", som er målrettet 0-2-årige. Under forløbet skal børnene fange, fodre, røre og indrette et akvarium til rejer. Men hvordan kan rejer understøtte sprogudviklingen?

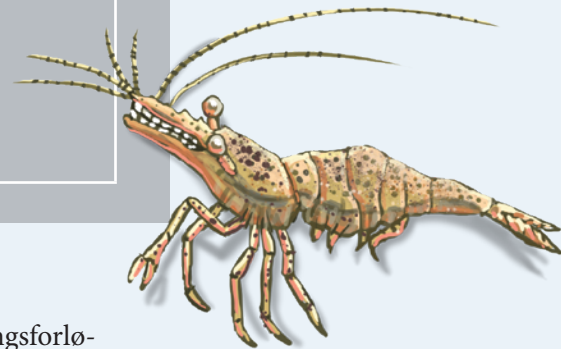
Vores definition på at understøtte sprogudvikling sætter fokus på at bruge fortællingen og gentagelserne i vores arbejde med børnene og et bevidst arbejde med strategier for egen sprogpraksis. Her har vi sat fokus på tre områder - Sproglige rollemodeller, Barnets tænkning og Kvaliteten af feedback. Vi har taget udgangspunkt i universitetslektor i didaktik, Elisabeth Björklunds afhandling, Att erövra literacitet - et studie af

små børns kommunikation og professor og lingvist, Justin Marcussen-Browns bog, Barnets sprogtilegnelse og pædagogisk praksis og hans E-learningkursus om sproglig praksis til daginstitutioner. Det er også Justin Marcussen-Browns sprogregistreringsskemaer vi har brugt som værktøj til at kvalificere vores læringsforløb.

Ved at benytte sprogregistreringsskemaer, videooptagelser og en undervisningsmanual har vi givet vores undervisere fokus på kvalificering af egen sproglig praksis, og har fået en praksis, hvor vi bevidst anvender gentagelser, bøjninger, forholdsord, gestik og mængdeord. Børnene får gennem læringsforløbet mulighed for at bruge både deres sanser, motorik og sprog med naturen som redskab og genstandsfelt.

Tre eksempler på strategier for egen sprogpraksis

Sproglige rollemodel	Barnets tænkning	Kvaliteten af feedback
Stil lukkede spørgsmål - Kan I se rejen?	Få barnet til at tænke - Hvorfor skal vi have vand i akvariet? - pause - Ellers kan rejen dø, da den lever i vand.	Stilladsering - Hvor mange sten har du fundet? Lad os tælle dem.

Pædagogernes samspil med det eksterne læringsmiljø

Vores erfaringer viser os, at pædagogens arbejde med børnene på institutionen og deres aktive deltagelse i forløbet her på naturcenteret, er mindst lige så vigtig som naturcenterets indsats.

Vi har derfor udviklet et før-, under- og efter-materiale, som kan hjælpe pædagogerne med at stimulere den sproglige udvikling hjemme i vuggestuen og dagplejen, for at fastholde besøget og for at få mest muligt ud af læringsforløbet.

Vi har indtil videre udviklet to læringsmaterialer til forløbet. En bog der gennem dialogisk læsning skal give børnene en forforståelse af begreberne og

elementerne, der indgår i læringsforløbet på naturcenteret. Bogen kan bruges, både før, under og efter forløbet. Et sæt magneter med billeder af de samme elementer, som vi bruger med børnene under selve besøget, og disse magneter får de med hjem til institutionen, så deres snak om besøget og samtalen kan fortsætte der. På den måde er der noget håndgribeligt, der knytter før og efter forståelsen sammen med selve besøget.

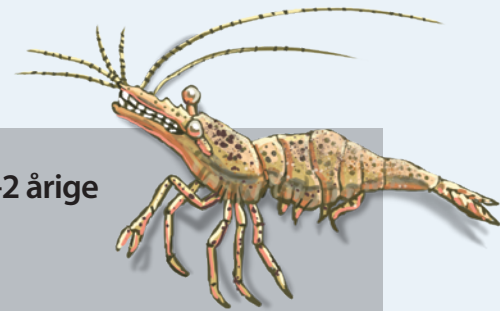
Gennem evalueringsskemaer og feedback fra de pædagoger, der har afprøvet forløbet hos os, er tendensen yderst tilfredse og begejstrede pædagoger. De kan se, at børnene er aktivt deltagende, nysgerrige, talende og engagerede under læringsforløbet.

Vores observationer

Ved at filme vores læringsforløb gav det os rigtig meget nyttig viden til videreudvikling og opkvalificering af forløbet. Vi valgte at bruge aktionslæringsprincippet og lavede fem testforløb inden vi var klar til at udbyde det til andre. Der var meget stor forskel på grupperne af børn, der kom ud til os, både i antal, personlighed og udvikling, og især den nogle gange manglende respons fra de helt små børn, gjorde det udfordrende og anderledes for underviseren.

Vores erfaring er, at børnene rigtig gerne vil deltage i aktiviteterne, men på meget forskellige niveauer. De bruger deres sprog, siger reje, sten og sand, gentager hvad underviseren siger eller viser og de får kroppen med, når de hopper som en reje eller er på jagt efter sten i sandet. De er med på at "lege med os" og er ivrige for at hjælpe med at lave Et hjem til rejen.

Links

Elisabeth Björklund
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/18674/1/gupea_2077_18674_1.pdf

Markussen-Brown, Justin: Barnets sprogtilegnelse og pædagogisk praksis - en introduktion. Turbine 2017.

<https://videnskab.dk/kultur-samfund/forsker-paedagoger-skal-styrke-vuggestueboern-i-sprog-og-matematik>

www.skoven-i-skolen.dk/content/n%C3%A5r-I%C3%A6reren-tager-skolen-ud-af-skolen-

Løntoft, Jette og Broström, Stig, Dialogisk læsning i teori og praksis. Dafolo, 2012

https://www.videnomlaesning.dk/media/2095/2017-01-11_leg_og_laering_i_vuggestuen_-_rapport.pdf

Fokuspunkter for et læringsforløb til de 0-2 årige

Struktur

- ▶ Introduktion til nogle få karakteristiske ting og elementer for temaet
- ▶ Konkrete og sanselige oplevelser
- ▶ Udfordringer til fin- og grovmotorik
- ▶ Mulighed for at være aktiv deltagende nysgerrig, undersøgende og undrende
- ▶ Vær i øjenhøjde med børnene
- ▶ Følg børnenes nysgerrig og skab positivt samspil

Understøtte "sprogudvikling"

- ▶ Arbejd aktivt og bevidst med sproget for at understøtte børnenes sprogudvikling
- ▶ Brug mange gentagelser
- ▶ Giv børnene tid til at svare
- ▶ Brug tydelige fagter til ordene
- ▶ Før/efter materiale til at tage med hjem - skal lægge sig tæt op ad læringsforløbet

Praktisk ramme

- ▶ 20 min i transport
- ▶ Forløbets varighed ca. 30-40 min.
- ▶ Puslefaciliteter
- ▶ Et ryddet rum uden for meget der kan forstyrre fokus

Krible-Krable kursus-karavane

Ideen til en Krible Krable kursus karavane opstod allerede i 2017. En forårsdag, hvor vi sammen sad og planlagde en kursusdag for et par private børnehaver, slog tanken ned i os. Hvordan kan vi genbruge det materiale, vi lige nu sidder og bruger så mange kræfter på?

Hurtigt blev vi enige om, at vi kunne hjælpe hinanden. Udbyde et kursus på Trente Mølle i Faaborg/Midtfyn kommune, og et på Naturcenter Hindsgavl i Middelfart Kommune. Succesen var grundlagt.

Kontakt med kolleger

Da pilotforsøget i 2017 blev modtaget

med stor interesse i begge kommuner, havde vi mod på at tænke større planer. I løbet af det tidlige forår 2018 tog vi kontakt til vores kolleger i det regionale netværk. Netværket indeholder 13 kommuner, hvoraf en enkelt ikke har en naturvejleder. Derudover tog vi kontakt til Vejen og Billund, som traditionelt set har tæt samarbejde med Vejle.

Kollegerne blev bedt om at melde tilbage med 1, 2 eller 3:

1. Jeg har aldrig før lavet kurser for pædagoger, og jeg er meget interesseret i, at I kommer og laver det her i min kommune.
2. Jeg har lavet få kurser for pædagoger. Jeg vil gerne samarbejde om at lave et Krible Krable kursus i min kommune
3. Jeg har allerede planlagt Krible Krable kurser i denne sæson/jeg er ikke interesseret.

Af Rikke Vesterlund,
Naturvejleder,
Naturcenter Hindsgavl,
Middelfart
og
Leif H. Sørensen,
Naturvejleder,
Trente Mølle, Faaborg

Lynhurtigt blev de 10 kusedage vi havde sat i kalenderen optaget. 5 kommuner i maj og 5 kommuner i august. De fleste havde valgt model 2, så samarbejdet på tværs blev bredt ud over hele regionen.

Penge fra kursuspuljen

Da interessen for at afholde kursus var ganske overvældende, var vi mere end klar på at gå i gang med forberedelserne. Næste punkt på dagsorden var, at overbevise cheferne om, at det var en god idé at lave kursus i 8 andre kommuner. Argumentet med, at vi helt sikkert også selv ville få en masse inspiration med hjem, blev købt. Som et plaster på såret, søgte vi Krible Krable Kursuspuljen om et tilskud til lønkompensation. Da pengene blev bevilget, var der grønt lys til at begynde den endelige planlægning af 10 kursusdage på 10 forskellige lokaliteter.

Planlægning af dage

Ret hurtigt i planlægningen blev vi klar over, at det var begrænsningens kunst der var den vanskelige. Vi havde så meget på hjertet, at det var nødvendigt at

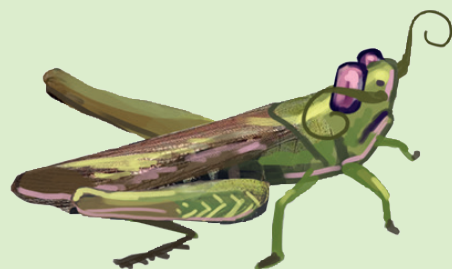
vælge det bedste og vigtigste ud. Vi havde 3 store hovedområder, som vi meget gerne ville have med i kurset. For det første skulle der være et biologifagligt indhold. Hvad er et insekt? Hvordan sorterer man smådyrene i grupper? Særlige kendetegn osv. For det andet ville vi gerne vise og afprøve forskellige metoder til indfangning af smådyr. Faldfælder, lokkefælder, net osv. Samtidig ville vi diskutere de etiske aspekter ved indsamling og evt. aflivning af smådyr. Det tredje fokuspunkt var masser af aktiviteter og lege, som pædagogerne kunne tage med hjem og afprøve i institutionen. Vi havde også en intention om at inddrage et kreativt aspekt, men i virkelighedens verden var det kun ganske få gange vi havde tid til det.

Udførelse

Vi lavede en standard indbydelse, som alle vores kolleger i de deltagende kommuner fik tilsendt. De sørgede for, at den blev rettet til med korrekt dato og lokalitet, og fik den distribueret rundt til alle relevante institutioner i deres kommune. Det var også den lokale naturvejleder der sørgede for et sted at være. Oftest en naturskole, men også i bålhytter, kolonihaver og folkeskoler. Vi tilstræbte, at der skulle være en varieret natur på lokaliteten. Gerne både skov, sø og åbne arealer.

Da kommunerne i regionen er meget forskellige i størrelse, var det selvfølgelig også meget forskelligt hvor meget tryk der var på de enkelte kursusdage. Langelands kommune havde med 13 deltagere stadig repræsentation af alle kommunens 4 daginstitutioner og 2 SFO'er. Til gengæld var de 25 pladser i Odense Kommune "udsolgt" inden 24 timer. Man kunne måske overveje, at lave flere kurser i Odense og slå nogen af de mindre kommuner sammen. Men styrken i den form vi valgte, var at alle pædagoger kom ud til et område i deres egen kommune, som de selv ville kunne besøge senere.

Dagene startede altid med fælles morgenkaffe, hvor vi gennemgik dagens program. Herefter forsøgte vi at variere indholdet, så vi skiftede mellem faglige oplæg fra vores side, lege og aktiviteter, og god tid til at deltagerne selv fik lov til at prøve det hele af. Vi oplevede flere

gange, at kursisterne næsten ikke havde tid til at nyde deres medbragte madpakke – de ville bare i gang og prøve mere! Dagene sluttede altid med et oplæg om bøger, links og app's samt selvfølgelig en evaluering. Vi fik god respons på kurset, og blev bekræftet i, at det var en god måde at lave kursus på.

Vil vi gøre det igen?

Det er bestemt ikke umuligt, at vi på et tidspunkt gentager succesen. Det var utroligt givtigt at arbejde tæt sammen med en kollega. Vi oplevede, at vi supplerede hinanden helt utroligt godt. Til slut i forløbet blev det næsten som et gammelt ægtepar, hvor vi kunne færdiggøre hinandens sætninger, og stod klar med rekvisitter på det helt rigtige tidspunkt! Det at ”lure” på hinandens faglighed og styrker er enormt udviklende. For begge parter. Man kan selvfølgelig tage en hel masse med hjem i den mentale rygsæk, men mindst lige så vigtigt er det, hvis man bliver tvunget til refleksion over de ting man gør, fordi makkeren spørger ind. Det er næsten ligesom at være tilbage på kursus 1!

Her i 2019 har vi tænkt os at prøve et

nyt koncept. Selvfølgelig er det stadig samarbejdet der er i fokus, men i år vil vi prøve at tilbyde et kursus for en hel institution. Forhåbentlig kan vi få tid og resurser til at udbyde det til 4 forskellige institutioner i 4 forskellige kommuner. Og måske ”smitter det af”, så flere institutioner melder sig og gerne vil købe et forløb.

På den lange bane kunne der være rigtig meget potentiale i denne form for samarbejde. Der er masser af naturskoler på tværs af både regioner og fagområder, som kunne have stort gavn af at samarbejde. Måske sidder du og tænker, at du kan noget helt særligt. Måske kunne du lave kurser for pædagoger i den helt anden ende af landet – i samarbejde med den lokale naturvejleder, som garanteret også kan noget helt særligt, som så kan bruges i et kursus hjemme i din kommune. Og argumentet overfor ledelsen, kunne jo være de sparede ressourcer. Det tager jo ikke dobbelt så lang tid at planlægge 2 ens kursusdage.

Så vores råd er i hvert fald: Find en legekammerat – planlæg et kursus – hit the road.

Sy en snegl

Snegle-hånddukken er et hit, når du skal ud og formidle krible-krable universet.

Her viser Sascha Ravn Åxman fra Brøndby Naturskole, hvordan du selv kan sy din helt egen snegl.

Sascha har fået selskab i systuen af Mads Ellegaard fra Ishøj Naturcenter.

Til at sy en snegle hånddukke skal du bruge, strømpebukser i ca. str 6-12 år, gerne 2 par i forskellige farver, vat, sandpapir, en tus, piberenser, nål og tråd og en saks.

Sy nu enden sammen så fylDET ikke falder ud.

Vrid nu strømpen så det bliver et sneglehus, sy den sammen løbende mens du vrider den. Sørg for at den ende du har syet sammen bliver gemt på undersiden så den ikke ses.

Nu skal raspetungen laves, tag et stykke sandpapir der passer i størrelsen, så sneglens mund bliver i din håndflade. Mal den evt. med sprittus.

Sy nu raspetungen fast på sneglen.

Klip nu det mindste par af strømpebukserne over, lige ved slutningen af benet, så den bliver så lang som muligt.

Fyld strømpen med vat, ben skal ikke være for blød, men heller ikke så stoppet at du ikke kan vride den til et sneglehus.

Det andet par strømpebukser klipper du nu midt over, det skal være sneglens krop. Du tager den på armen, og mærker af med tus hvor sneglehuset skal sidde.

Sy så sneglehuset fast på kroppen hele vejen rundt.

Nu skal følehornene laves, brug piberenser og perler. Klip forsigtigt små huller på oversiden af sneglen, hvor det passer at følehornene skal sidde. Med fordel kan der på bagsiden, altså inde i strømpen, lime et lille stykke pap/liggeunderlag eller lignende der kan være med til at holde følehornene på plads.

Sådan, så er de klar til at møde verden.

Foto: Nanna Kreutzmann

Krible Krable

- flere små forskere i naturen

Af Jakob Walløe Hansen,
formand for Naturvejleder-
foreningen i Danmark.

Som du måske har hørt og læst, har Naturvejlederforeningen modtaget en stor pose penge fra Novo Nordisk, til at videreføre Krible Krable projektet. Men hvad går projektet egentlig ud på, og hvordan kan det komme den enkelte naturvejleder til gode? Herunder kan du læse en særdeles komprimeret udgave af projektbeskrivelsen.

Krible Krable-projektet ønsker at endnu flere småbørn i dagligdagen kommer ud for at opleve, undersøge og udforske myldret af smådyr, i den nære natur.

Projektet har som formål at understøtte småbørnsbegyndende naturvidenskabelige dannelsesrejse, men særligt fokus på smådyr, natur og science. Bag projektet står Naturvejlederforeningen, der sammen med DR Ramasjang udviklede projektet tilbage i 2014. I årene 2015-2018 er projektet vokset til velkendt projekt og brand, med støtte fra Nordea-fonden.

Målgruppen for projektet er børn i dagtilbud og indskoling (børn i alderen 0-8 år), samt det pædagogiske personale i dagtilbud og indskoling. Projektet arbejder ud fra en bred vifte af aktiviteter og initiativer:

- Krible Krable-måned (event).
- Krible Krable-kurser for pædagogisk personale.
- Konferencer for pædagogisk perso-

- nale – i samarbejde med Center for Børn og Natur.
- Mikroforsker - naturvidenskabelig børne konkurrence.
- Inspirations- og undervisningsmaterialer målrettet dagtilbud og indskoling.
- TV og digital indsats – i samarbejde med DR Ramasjang.
- Workshops og værksteder på naturfaglige konferencer m.m.
- Videndeling og efteruddannelse af naturvejledere.

Aktiviteter

Krible Krable-projektet består af en række forskellige aktiviteter og tiltag:

Mikroforsker - naturvidenskabelig børne konkurrence

En årlig naturvidenskabelig børnekonkurrence, målrettet klasser i indskoling.

Krible Krable-måned

En årlige Krible Krable-måned, hvor naturvejledere, dagtilbud og skoler sætter fokus på at børn kommer ud i den nære natur, for at opleve, udforske og undersøge myldret af smådyr.

Krible Krable-kurser

Naturvejledere fra hele landet udbyder i sommerhalvåret lokale/regionale Krible Krable-kurser målrettet pædagogisk personale fra henholdsvis dagtilbud og indskoling. Naturvejledere kan søge om kursuspulje-midler, som støtte til at afholde kurserne. Støtten kan dække løn og materialer.

Krible Krable-konferencer

Krible Krable-konferencerne er målrettet det pædagogiske personale fra dagtilbud og indskoling. Konferencerne indeholder en blanding af naturfaglige/didaktiske oplæg og praktiske workshops. Conference-aktiviteterne udbydes i samarbejde med Center for Børn og Natur.

Workshops og værksteder på naturfags-konferencer

Krible Krable udbyder årligt workshops og værksteder på naturfagsrelaterede konferencer, som fx Big Bang, Læringsfestival, samt Naturmødet m.fl. Målet er at inspirere til at arbejde med Krible Krable som tema i pædagogiske projekter og naturfaglige undervisningsforløb, samt at fremme kendskabet til projektet.

Krible Krable-TV

Hvert år den sidste uge i maj, som kulmination på Krible Krable-måned, har DR Ramasjang et 360 graders Krible Krable tema på tv og digitale medier. I et tæt samarbejde mellem DR Ramasjang og naturvejlederforeningen, udvikles, tilrettelægges og optages der hvert år nye tv-programmer af MikroMakkerne. Der er en naturvejleder tilknyttet til hele samarbejdet, som garanterer for det naturfaglige indhold.

Udvikling af inspirations- og undervisningsmaterialer

Hvert år udvikles og publiceres der nye, naturfaglige undervisningsforløb målrettet faget Natur/Teknologi, samt pædagogiske inspirationsmaterialer målrettet arbejdet med læreplanstemaet Natur, udeliv og science. Materialerne deles så vidt muligt på undervisningsportalerne Skoven i Skolen.dk og Danmarks Uddannelsesplatform (tidligere EMU).

Videndeling og efteruddannelse af naturvejledere

Krible Krable-projektet inviterer løbende landets naturvejledere til at deltage i kurser, workshops og temadage, der tager udgangspunkt i temaer som; naturfaglig viden, science som metode, småbørns didaktik og nyere forskning i forhold til småbørn og naturvidenskab. Krible Krable-projektet er allerede i dag tænkt ind i naturvejlederuddannelsens modul Naturvejledning for børn. Krible Krable vil også blive tænkt med ind i den nye naturvejlederuddannelse.

Foto: Nanna Kreutzmann

Formål

Krible Krable-projektets formål er at støtte op om børnenes nysgerrighed og begyndende naturfaglige dannelse, i forhold til smådyr og natur.

Børnenes nysgerrighed og undersøgelsestrang skal bl.a. understøttes gennem aktiviteter, forløb, projekter og arrangementer i dagligdagen. Disse aktiviteter skal i høj grad give børnene mulighed for selv at være aktivt udforskende og eksperimenterende, således at de kan danne deres egne erfaringer og udvide deres viden, på den baggrund. Børn der har erfaringer, viden og indsigt i naturens sammenhænge, vil være bedre "klædt på" til at tage stilling til naturrelaterede problematikker senere i livet.

Krible Krable-projektet ønsker at opnå følgende:

- Understøtte de yngste børns naturfaglige dannelse fra dagtilbud og ind i de første skoleår (børn i alderen 0-8 år).
- Understøtte og opkvalificere de naturfaglige kompetencer hos det pædagogiske personale i dagtilbud og indskoling.
- Inspirere til og understøtte naturfaglige aktiviteter, projekter og undervisningsforløb i hverdagen, målrettet børn i dagtilbud og indskoling bl.a. gennem;

- ▷ Arrangementer med naturvejledere.
- ▷ Faglig sparring med naturvejledere til gør-det-selv forløb og projekter.
- ▷ Et bredt udbud af let tilgængeligt inspirations- og undervisningsmateriale, der understøtter læringsmål (dagtilbud) og kompetencemål (grundskole) og gøre det let for det pædagogiske personale at arbejde med science og natur, i dagligdagen.
- ▷ Naturfaglig konkurrence Mikroforsker, for elever i indskoling.

Organisering af projektet

- Projektgruppe med lønnet Projektleder (fuld tid) og Projektmedarbejder (30/t) – begge med base i sekretariat hos Nationalpark Skjoldungernes Land ved Ledreborg, Lejre.
- Projektet bygger på en del leverancer mod betaling, som kan være eksterne konsulenter/leverandører eller aftaler i naturvejlederlandskabet.
- Bestyrelsen for Naturvejlederforeningen har det overordnede ansvar for projektet.
- Der etableres en Styregruppe med højt kvalificerede bidragsydere.
- Der etableres et Advisory Board, der kan inspirere og udfordre projektet på de store linjer.

Den lumske skovflåt

Mens de fleste andre nød den dejligt varme sommer 2018, blev den et mæridt for mig. Jeg havde voldsomme smerter i godt en måned, hvor jeg for-gæves gik til flere undersøgelser. Til sidst fik jeg stort set ikke sovet på trods af stærk smertestillende medicin. Først da min ene mundvig begyndte at hænge, blev jeg sendt på neurologisk afdeling. Her blev det afsløret, at jeg havde fået borrelia fra en skovflåt.

Som så mange andre friluftsfolk har jeg ofte haft en skovflåt på mig, men har altid hørt, at den slags bid er uskadelige, hvis de ikke udvikler en rødmende plet. Det passer ikke!

Får du en sådan rødmende plet, er det bare om at komme til læge og få en penicillinbehandling, men du kan altså også være angrebet uden, at der danner sig en rød plet, eller du kan overse den. Derfor er det vigtigt, at du selv er opmærksom på andre symptomer.

Hvordan får man sygdommen?

Det er skovflåten, der bærer på sygdommen. Ca. 2 % af flåterne har den skadelige borreliabakterie i sig. Risikoen for at få sygdommen er stigende pga et stigende antal flåter.

Flåterne sidder i højt græs og venter på du kommer forbi, så den kan krybe over på dig og bide sig fast et eller andet sted. Får flåten lov til at sidde på kroppen tilstrækkeligt længe og har den bakterien med sig, ja så overføres sygdommen til dig. Efter et stykke tid vil bakterien angribe kroppen et eller andet sted. Det kan f.eks. være i en hjerteklap eller i ledene. Det kan også være i nervesystemet, som det var for mit vedkommende. Det betød, at jeg fik hjernehindebetændelse. Resten af denne artikel er derfor skrevet ud fra mine oplevelser med angreb på nervesystemet.

Symptomer

Et symptom på at nervesystemet er angrebet er, at man oplever smerter forskellige steder i kroppen, som middelbart ikke har noget med hinanden at gøre. Selv havde jeg smerter under det ene skulderblad. Jeg troede de stammede fra en overanstrengelse. Det udviklede sig imidlertid til voldsomme smerter i det ene bryst, kortvarig feber og en følelsesløs armhule. Senere fik jeg ondt i armene og prikken i fingrene. Der kom til at gå 5 uger, inden jeg fik diagnosen borreliose. Den lange tid inden diagno-

*Af Ellen Frydendal,
Batum Hedevej 3, 8830 Tjele*

sen skyldes nok en blanding af travlhed hos lægen, min autoritetstro og forhåbning på selv at finde årsagsforklaringer med det samme. Resultatet var, at jeg blev sendt til undersøgelser for knoglebrud og lignende. Det gav ikke noget resultat, og tiden gik.

Mit råd er derfor: Smerter, som ikke har med hinanden at gøre, forskellige steder i kroppen, bør få dig til at tænke: Det kan være en skovflåt, der har angrebet mig!

Hos lægen

Borreliose er en relativt overset sygdom, fordi den er forholdsvis ny og sjælden, og den rammer oftest kun folk, der færdes meget i naturen.

Den manglende opmærksomhed på sygdommen betyder, at du risikerer at diagnosticeringen trækker i langdrag eller du får en fejldiagnose. Du skal derfor selv foreslå borreliose som en mulighed overfor lægen.

Vil lægen ikke anerkende din sygdom, og er du samtidig selv overbevidst om, at der er tale om borreliose, så tag på sygehuset og bliv undersøgt. Dette er desværre også en erfaring, som en af vores venner har gjort.

Behandling

Borreliose behandles som regel med penicillin. Det gælder om at behandle, så tidligt som muligt, så bakterien ikke når at lave alt for megen ravage. For mit vedkommende fik jeg penicillin i 14

dage og blev sendt hjem med besked om, at jeg nok skulle blive rask igen – blot ville der gå lang tid. Andre får desværre ikke samme positive melding om at blive helt raske, men får varige invaliderende men.

Forebyggelse

Borreliabakterien kan man ikke vaccineres mod – desværre. På Bornholm, i Sverige, de baltiske lande og i det øvrige Østeuropa findes en anden slags bakterie - TBE-bakterien, som er mere farlig, men som man heldigvis kan blive vaccineret imod. Så, skal du ud i naturen i disse områder, bør du overveje at blive vaccineret.

Her hjemme kan man beskytte sig på forskellige måder:

- Lange støvler og bukser kan i nogen grad forhindre flåten i at komme fra det høje græs og over på dig.
- Der findes insektmidler, som man kan sprøjte på bukseben og strømper
- Undersøg dig selv for flåter dagligt – også om vinteren. De kan bide sig fast hvor som helst på kroppen. Selv giver jeg min mand den fornøjelse, at se mig på ryggen hver dag.
- Sørg for at fjerne hele flåten, hvis den har bidt sig fast. På apoteket og i f. eks. Spejdersport kan man få en flåtfjerner, som kan ligge i tegnebogen sammen med kreditkortene. En pincet er også god.

Nysgerrig
efter mere?

Bestil vores nye
biologikatalog på
www.frederiksen.eu

MACROLUP

Tag billeder og video med smart lille batteridrevet WiFi makrolup, med indbygget lys og 3 MP kamera. Tilslut trådløst via WiFi til PC, Android, iPhone/iPad eller via USB til PC.

Download MicroCapture App - tilslut via WiFi. Det er enkelt og nemt.

Forstørrelse: 10-230x.
Fokusområde: 10-50 mm.

Førpris 1.729,-

1.385,-

Varenr. 078107

Frederiksen Scientific A/S · Viaduktvej 35 · DK-6870 Ølgod · Tlf. +45 7524 4966 · info@frederiksen.eu · www.frederiksen.eu
Alle priser er ekskl. moms og forsendelse. Der tages forbehold for trykfejl og udsolgte varer.

Vi giver 10% rabat til alle medlemmer af Naturvejlederforeningen!

LabQuest 2

Digital dataopsamling

Kendt fra
"NATUR
-on-
TOUR"
WilkEducation

Kompatibel
med
Go Direct
sensorer!

Den mest brugervenlige datalogger
til undervisningsbrug - nogensinde...

- Dataopsamling via USB, Wi-Fi eller Bluetooth - tilslut op til 10 sensorer samtidigt
- Brug den med iPad, iPhone, Android, PC og Mac og del med 5 eller flere elever - også i felten!
- Tilslut over 90 forskellige kablede sensorer og 35 trådløse, som kan tilsluttes via Bluetooth Smart eller direkte via USB-kabel - alle sensorer med AutoID
- 5 indbyggede sensorer: Lyd - lufttemperatur - lys - accelerometer og GPS
- Indbygget periodisk system, dansk software - gratis opdatering - 5 års garanti!
- Kan fungere som alm. måleinstrument med sensor

Best.nr. Labquest2

BESTSELLERPRIS kr. 3.350,-

Vi ses på BIG BANG i Odense!

skolebutik.dk

Go Direct™

Nu over 35 trådløse sensorer!

Kompatibel
med
LabQuest2!

Nu kan eleverne dataopsamle direkte i felten på mobilen, iPad, tablet eller PC/Mac via Verniers gratis App Graphical Analysis 4 der findes på alle platforme. Kan anvendes direkte til mobil eller som trådløs sensor til LabQuest2, som så kan deles via Wi-Fi

ilt-sensor gas

Måler oxygen koncentrationen i luft samt lufttemp. Måleområde: 0-100% (0-1000 ppt) O₂

Best.nr. GDY-O2
GO DIRECT PRIS kr. 2.365,-

CO₂-gas sensor

Måler CO₂, temperatur og rel.fugtighed. Måleområde: 0-100.000 ppm

Best.nr. GDY-CO2
GO DIRECT PRIS kr. 2.295,-

Oxygen-sensor

Til måling af oxygen i væske Måleområde: 0-20 mg/L, 0-300%

Best.nr. GDY-ODO
GO DIRECT PRIS kr. 3.595,-

Se mange flere
Go-Direct på
skolebutik.dk

Alle priser er excl. moms og gældende indtil andet angives

Se mere på vores webshop:
www.skolebutik.dk
- eller ring 4470 4000
Familiedrevet siden 1987...

Fællesfoto fra Naturvejledernes Årskonference på Bornholm april 2019